

การสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ

Creating Networks to Promote Waste Management in the Buddhist Waste-free Community

แม่ชีกฤษณา รักษาโณม Maechee Kritsana Raksachom^๑

อรชร ไกรจักร์ Orachon Kraichakr^๒

กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์ Kunnikar Tangtulanont^๓

Received: *March 29, 2023*

Revised: *April 27, 2023*

Accepted: *September 28, 2023*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ ๑) เพื่อศึกษาลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ๒) เพื่อสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๒๗ คน จากชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ๙ ชุมชน พร้อมกับศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องเครือข่าย และดำเนินการสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ณ ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ๙ ชุมชน มี ๔ ลักษณะ คือ ๑) เครือข่ายที่ทำกิจกรรมจัดการขยะร่วมกัน ๒) เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนด้านการจัดการขยะ ๓) เครือข่ายที่ให้คำปรึกษาด้านการจัดการขยะ ๔) เครือข่ายที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ คณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ๙ ชุมชน มาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ โดยคณะผู้วิจัยได้ประสานวัดพระงาม วัดชนอน โรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชาธิฐ) เป็นเครือข่ายกับบ้านมะขามเทศ บ้านป้อม ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด

^๑ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Email: Kritsana.rak@mcu.ac.th

^๒ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Email: pu_2556@yahoo.com

^๓ นักวิจัยอิสระ ที่อยู่: 1 ซอยพระราม 2 (50) แยก 2, ถนนพระราม 2, แขวงสามต้น, เขตบางขุนเทียน, กรุงเทพมหานคร 10150/ 1 Soi Rama 2 (50) Yake 2, Samaedam, Bangkhuntian, Bangkok 10150, Email: angkunnikar@gmail.com

พระนครศรีอยุธยา ถัดจากนั้น บ้าน วัด โรงเรียนดังกล่าวได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ เช่น การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก ๓ Rs ดังนั้น บ้านมะขามเทศ บ้านป้อม

คำสำคัญ : การจัดการขยะ, เครือข่าย, ชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ

Abstract

This research article has two objectives: (1) to study the features of the network in zero-waste communities, and (2) to create a network for promoting waste management in Buddhist zero-waste communities. This study is a qualitative research and action research, which collects data by in-depth interviewing 27 key informants from nine zero-waste communities and by studying documents related to the network concept, and carries out to create the network for promoting waste management in Buddhist waste-free communities at Ban Pom Sub-district, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The results showed that the network of nine zero-waste communities has four characteristics, namely, doing activities about waste management together, supporting waste management, providing advice about waste management, and exchanging ideas about waste management. The researchers applied the knowledge about the features of networks in nine zero-waste communities to create a network for promoting waste management in Buddhist zero-waste communities. The researchers coordinated Wat Phra Ngam, Wat Khanon, and Wat Phra Ngam (Utthakritpracharat) School into the network with Ban Makhamthet and Ban Pom at Ban Pom Sub-district, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Therefore, villages, temples, and a school jointly developed communities to be waste-free, for example, Segregation of waste, and waste management according to the 3 Rs principles. As a result, Ban Makhamthet and Ban Pom were evaluated as Buddhist zero-waste communities.

Keywords: waste management, network, Buddhist zero-waste communities

๑. บทนำ

ในแต่ละปี บริษัท อาคาร บ้าน ลานสาธารณะ และธุรกิจขนาดเล็ก ได้ก่อปริมาณขยะจำนวน ๒,๐๐๐ ล้านตัน โดยฐานข้อมูลของธนาคารโลกระบุว่า จีนก่อขยะชุมชนมากที่สุดในโลกคือ ๓๙๕ ล้านตันต่อปี สหรัฐอเมริกาก่อขยะชุมชนเป็นที่สองคือ ๒๖๕ ล้านตันต่อปีปริมาณขยะที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้เพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น โดยในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๓ มีการคาดการณ์ว่าปริมาณขยะจะเพิ่มมากถึงร้อยละ ๗๐ หรือ ๓,๔๐๐ ล้านตัน ส่วนสาเหตุการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะเกิดจากปัจจัยหลายด้าน เช่น การเติบโตของประชากร การขยายตัวของเมือง การเติบโตทางเศรษฐกิจ และพฤติกรรมการจับจ่ายซื้อสินค้าของผู้บริโภค^๔ แม้ประเทศไทยก็ประสบปัญหาปริมาณขยะคล้ายกับประเทศอื่น ๆ เพราะในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ มีข้อมูลระบุว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่สร้างขยะพลาสติกเป็นอันดับที่ ๕ ของโลก โดยมีปริมาณขยะพลาสติก ๔,๗๙๖,๔๙๔ ตัน/ปี และมีสัดส่วนขยะพลาสติกในขยะทั่วไปมากเป็นอันดับที่ ๓ ของโลก ซึ่งปริมาณขยะพลาสติกในประเทศไทย แบ่งออกเป็นถุงพลาสติก ๑.๑๑ ล้านตัน ขวดพลาสติก ๐.๔๐ ล้านตัน แก้ว กล่อง และภาชนะพลาสติก ๐.๒๓ ล้านตัน ตามลำดับ^๕ และในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ที่ผ่านมา ประเทศไทยเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ บริษัทหลายแห่งได้ออกมาตรการให้พนักงานทำงานที่บ้าน ส่งผลให้มีการสั่งอาหารออนไลน์เป็นอย่างมาก ผลที่ตามมา คือ ปริมาณพลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวจึงมีเพิ่มขึ้น เช่น กล่องโฟม กล่องพลาสติก ถุงพลาสติก หูหิ้ว ถุงร้อน ถุงเย็น ถุงเครื่องปรุง ข้อนส้อม มีดพลาสติก และแก้วพลาสติก ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ปริมาณขยะลดลงเพียงร้อยละ ๑ เท่านั้น^๖

จากการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาขยะในต่างประเทศและประเทศไทย จะเห็นได้ว่าทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยโดยภาพรวมแล้ว กำลังประสบปัญหาปริมาณขยะอย่างเห็นได้ชัดจากรายงานของ Waste Generation and Recycling Indices 2019 ซึ่งศึกษาและสำรวจตัวชี้วัดกว่า ๕๒ ตัวเกี่ยวกับการผลิตขยะและการรีไซเคิลขยะในประเทศต่าง ๆ พบว่าสถานการณ์

^๔ อรรถสิทธิ์ เหมือนมาตย์, โลกที่ถูกถาโถมด้วย “ขยะ” ปัญหาใหญ่และหมักหมมจนยากจะเยียวยา? [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.salika.co/2022/03/28/world-of-waste-big-problem/> [๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖].

^๕ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕ ไทยสร้างขยะมากเป็นอันดับ ๓ ของโลก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.onep.go.th/> [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖].

^๖ มติชนออนไลน์, กรมควบคุมมลพิษ (คพ.) เผยปี ๒๕๖๔ ขยะมูลฝอยลดลง ขยะติดเชื้อ-ขยะอันตรายเพิ่มขึ้น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_3168455 [๒๑ มีนาคม ๒๕๖๖].

ขยะโลกมีขยะมูลฝอยชุมชน ปีละกว่า ๒.๑ พันล้านตัน ซึ่งมีเพียงขยะ ๓๒๓ ล้านตันที่ถูกรีไซเคิล^๗ และปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ณ ตอนนี เป็นปัญหาที่ควรแก้ไขอย่างจริงจัง เพราะขยะก่อให้เกิดผลเสียในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ๑) ขยะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงและพาหะของโรค เช่น ขยะอินทรีย์ที่ถูกทิ้งไว้จนเน่าเปื่อยมักเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงวัน หรือ ขยะที่ถูกทิ้งไว้นาน ๆ มักเป็นที่อยู่อาศัยของหนู ๒) ขยะเป็นบ่อเกิดของโรค เช่น การกำจัดขยะที่ไม่ถูกวิธีหรือการละเลยไม่จัดการขยะ จนทำให้มีขยะเหลือค้างในชุมชน ขยะดังกล่าวมักเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคต่าง ๆ เช่น ตับอักเสบบี เชื้อไทฟอยด์ เชื้อโรคเอดส์ และเป็นแหล่งกำเนิดหรือเป็นอาหารของสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคมานุษย์ เช่น แมลงวัน แมลงสาบ หนู ๓) ขยะก่อให้เกิดความรำคาญ เช่น การเก็บรวบรวมขยะไม่หมด ทำให้เกิดกลิ่นรบกวนในชุมชน ฝุ่นละอองที่เกิดจากการเก็บรวบรวม การขนถ่าย และการกำจัด เป็นเหตุรำคาญจนเกิดการร้องเรียน ๔) ขยะก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเสียจากกองขยะที่ไหลมาปนเปื้อนดินบริเวณรอบ ๆ จะทำให้เกิดมลพิษของดินได้ ๕) ขยะทำให้เกิดการเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น การทิ้งของเสียอันตรายอย่างไม่ถูกวิธี จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพได้ง่าย^๘

ตำบลบ้านป้อมตั้งอยู่ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นตำบลที่ประสบกับปัญหาของขยะที่สูงเท่าภูเขา โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้รายงานข้อมูลว่า พื้นที่ของตำบลบ้านป้อมเป็นพื้นที่สำหรับทิ้งขยะของเทศบาล โดยขยะดังกล่าวไม่ถูกกำจัดอย่างถูกสุขลักษณะ จนนำไปสู่จำนวนขยะกองสูงเท่าภูเขา ชาวบ้านและสิ่งแวดล้อมในบริเวณใกล้เคียงกองขยะดังกล่าว ได้รับผลกระทบเป็นเวลาหลายปี เช่น ชาวบ้านต้องกางมุ้งในเวลารับประทานอาหาร เพราะมีแมลงวันชุกชุม หรือชาวบ้านต้องสวมหน้ากาก ปิดจมูก เพราะได้รับกลิ่นเหม็นจากขยะมีน้ำเน่า หรือขยะยังส่งผลให้พืชที่ปลูกตาย เป็นต้น ชาวบ้านเมื่อได้ผลกระทบดังกล่าว จึงได้ร้องเรียนไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม และฟ้องร้องที่เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาหลายครั้ง แต่ปัญหาดังกล่าวก็ไม่ถูกแก้ไข ดังนั้น จึงมีการรวบรวมข้อมูลให้กับ ดี เอส ไอ จนกระทั่ง ดี เอส ไอ ส่งคนมาตรวจสอบข้อเท็จจริง นำมาสู่การฟ้องเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ได้รับงบประมาณมา ๕๐๐ ล้านบาทเพื่อแก้ไขปัญหaxyดังกล่าว^๙

จะเห็นได้ว่าตำบลบ้านป้อมเคยประสบปัญหาขยะกองเท่าภูเขา แม้ปัญหาขยะดังกล่าวจะถูกแก้ไขไปแล้วก็ตาม แต่คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแก้ไขปัญหaxyกองเท่าภูเขา

^๗ The Standard, สถานการณ์ขยะโลกกับประเทศที่ผลิตขยะมากที่สุดในโลกขณะนี้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://thestandard.co/garbage-situation/> [๒๑ มีนาคม ๒๕๖๗].

^๘ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๑๘.

^๙ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ขยะกองเท่าภูเขา เราแก้ไขได้ ด้วยสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านป้อม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://web.codi.or.th/20190628-6053/> [๒๑ มีนาคม ๒๕๖๖].

เป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ อย่างไรก็ตาม ขยะจำนวนมาก จะไม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้อีก หากเราส่งเสริมการจัดการขยะในระดับชุมชน ฉะนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ที่ผ่านมา คณะผู้วิจัยได้รับทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการขับเคลื่อนชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิด เศรษฐกิจหมุนเวียน” เพื่อส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนา ชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ โดยใช้บ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม หมู่ที่ ๓ เป็นพื้นที่สำหรับ พัฒนา โดยคณะผู้วิจัยได้พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการจัดการขยะ และออกแบบกิจกรรม สำหรับจัดการขยะในชุมชน ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมคัดแยกขยะในครัวเรือน ๒) กิจกรรมสร้าง รายได้ในครัวเรือน ๓) กิจกรรมบันทึกปริมาณขยะรีไซเคิลลงแพลตฟอร์มดิจิทัล ๔) กิจกรรมหน้า บ้านนำมอง ๕) กิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด ซึ่งการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนาชุมชนปลอดขยะ วิถีพุทธ ณ บ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ และบ้านป้อม หมู่ที่ ๓ ใช้ระยะเวลา ๒ เดือน (๔๕ วัน) ในช่วงเวลาของการพัฒนาชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ คณะผู้วิจัยได้ประชุมปรึกษาในทีมและมีความเห็นร่วมกันว่า การที่บ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ และบ้านป้อม หมู่ที่ ๓ ได้จัดการขยะเพียงลำพังโดยไม่มีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมหรือให้การสนับสนุน กิจกรรมการจัดการขยะในชุมชนดังกล่าว อาจหยุดชะงักลงเมื่อคณะผู้วิจัยออกจากพื้นที่วิจัย ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ จะสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะ โดยมีบ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ และบ้านป้อม หมู่ที่ ๓ เป็นต้นแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเป็นเครือข่ายสำหรับ ส่งเสริมการจัดการขยะในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง “เครือข่ายชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน: อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี ๒ ข้อคือ

- ๑) เพื่อศึกษาลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste
- ๒) เพื่อสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย/ขอบเขตการวิจัย

การสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “เครือข่ายชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน: อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” นี้คณะผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ปฏิบัติการวิจัย โดยดำเนินการตามลำดับดังนี้

๓.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ปรากฏการณ์ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ความรู้สึก หรือข้อความจากเอกสาร ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๗ คน จากชุมชนปลอดขยะ “Zero Waste” ๙ ชุมชน ตามกลยุทธ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และในขณะเดียวกัน คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเครือข่ายจากเอกสาร หนังสือไปพร้อมกัน ๆ เมื่อข้อมูลเพียงพอต่อการวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเขียนในรูปแบบพรรณนา พร้อมกับยกข้อความที่เป็นคำพูดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาใส่เครื่องหมาย quotation เพื่อแสดงอ้าง ทั้งนี้เพื่อให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือตามหลักการเขียนรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๒ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่มุ่งสร้างความเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม ชุมชน หรือองค์กร ในทิศทางที่ดี ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kurt Lewin ๔ ขั้น คือ ๑) Planning การวางแผนก่อนลงพื้นที่ สร้างเครือข่าย ๒) Activity การปฏิบัติตามแผนเพื่อสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ๓) Observing การสังเกตพฤติกรรมของเครือข่าย เช่น การให้ความร่วมมือ การให้การต้อนรับ เป็นต้น ๔) Reflecting การสะท้อนผล เพื่อให้เห็นผลสำเร็จจากการสร้างเครือข่าย เมื่อคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครือข่ายเรียบร้อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูลระหว่างลงพื้นที่ปฏิบัติการวิจัย แล้ววิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อให้เห็นกระบวนการ ผลลัพธ์ของกระบวนการ แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเขียนในรูปแบบพรรณนา

๔. ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste และดำเนินการสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดไว้แล้ว ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การศึกษาลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste พบว่า เครือข่าย หมายถึง การประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรเพื่อร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างใด ลักษณะของเครือข่ายที่คณะผู้วิจัยค้นพบในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste มี ๔ ลักษณะดังนี้

๑) เครือข่ายที่ทำกิจกรรมจัดการขยะร่วมกัน คือ เครือข่ายที่มีอุดมการณ์อย่างเดียวกัน มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน ทำกิจกรรมจัดการขยะร่วมกัน เพื่อพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะอย่างยั่งยืน ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนบ้านดอยกลอยเป็นเครือข่ายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้นำชุมชนและปลัดองค์กรบริหารส่วนตำบลทำงานร่วมกัน ขับเคลื่อนกิจกรรมจัดการขยะในชุมชนร่วมกัน และที่สำคัญปลัดได้ทำหน้าที่ให้ข้อมูล ข่าวสาร แนะนำชาวบ้านให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือชุมชนบ้านหัวถนนที่ประสานงานกับกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ อาทิ กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มร้านอาหาร กลุ่มอาสาสมัคร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นเครือข่าย ร่วมมือกันจัดการขยะในชุมชน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“ทีมงานของผมนี้อจะเป็นชาวบ้าน มีปลัด อบต. องค์กรบริหารตำบลด่านขุนทด ที่เข้ามาปลุกบ้านในชุมชนผมนะครับ มาประมาณปี ๕๗ มาปลุกบ้านอยู่ที่นี้ และแถมเป็นกำลังขับเคลื่อนสำคัญด้วย เป็นวิทยากรให้ความรู้ด้วย และเป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะให้ข้อมูล ข่าวสาร แนะนำชาวบ้าน ทำกิจกรรมต่าง ๆ”^{๑๐}

“สำหรับเครือข่าย เราเริ่มตั้งแต่ตอนแรกในการจัดการ เราใช้คณะกรรมการหมู่บ้านกับอสม. จากนั้นจะดึงกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มร้านค้า กลุ่มร้านอาหาร เจ้าหน้าที่ อปพร. (อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) อาสาทั้งหลาย ดึงเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อเป็นส่วนร่วมด้วยกัน”^{๑๑}

๒) เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนด้านการจัดการขยะ คือ เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ หรือสิ่งที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชน เช่น ชุมชนบ้านรางพลับมีหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ กระทรวงเกษตร ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ บริษัทโตโยต้า เข้ามาให้การสนับสนุนชุมชนทั้งในด้านงบประมาณ หรือวัสดุอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมจัดการขยะและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน หรือชุมชนบ้านโนนกล้วยหอมที่ขอการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“เครือข่ายที่มาร่วมกับเรา เห็นว่า เราทำชุมชนปลอดขยะเนี่ย เราทำจริงจัง ไม่ได้ทำเพื่อการประกวด เพื่อเอาหน้า หรือทำให้จบโครงการเท่านั้น วันนี้ถามว่าเรามีเครือข่ายเยอะไหม คือทุกหน่วยงานของจังหวัดราชบุรี เวลาโครงการต่าง ๆ จะส่งมาที่ชุมชน

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านดอนกลอย ตำบลด่านขุนทด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา, วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านหัวถนน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๕.

บ้านรางพลับเลย เพราะความพร้อมในทุกด้านจึงมีเครือข่ายมาก มีกระทรวงเกษตร ว่า
การอำเภอ ธนากร ธกส. บริษัทโตโยต้า บริษัท SCGP”^{๑๒}

“เอาบริหารท้องถิ่นมาช่วย เอามาเสนอและให้งบประมาณซื้อสิ่งของมาแจก มีถึง มี
กระสอบปุ๋ย มีไม้กวาด และอธิบายแนวทางให้ แล้วตกลงว่าจะทำ เราจะทำ แค่นี้
โอเค”^{๑๓}

๓) เครือข่ายที่ให้คำปรึกษาด้านการจัดการขยะ คือ เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกันในเรื่อง
การให้คำปรึกษา คำแนะนำ วิธีการ ประสิทธิภาพด้านการจัดการขยะในชุมชน เช่น ชุมชนบ้าน
ป่าติงงาม ไปเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่กำลังพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ จนชุมชนดังกล่าว
ได้รับรางวัลระดับประเทศ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“ก่อนได้รับรางวัล บ้านป่าติงงามก็ไปศึกษาดูงานจากบ้านน้ำพุ พอหมู่บ้านป่าติงงาม
ได้รับรางวัล ก็ไปเป็นพี่เลี้ยง โดยมีคณะวิทยากรบ้านป่าติงงามไปเป็นพี่เลี้ยงให้กับ
หมู่บ้านอื่นอีกไม่น้อยกว่า ๕-๖ หมู่บ้านนะครับ แล้วก็ได้รับรางวัลระดับประเทศด้วย เราไป
ช่วยกันร่วมกันต่อสู้ ใช้เวลาประมาณ ๓ เดือน หมู่บ้านป่าสัก หมู่ที่ ๖ ก็ได้รับรางวัล
ระดับประเทศครับ”^{๑๔}

๔) เครือข่ายที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ คือ เครือข่ายที่มี
อุดมการณ์เหมือนกัน มีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกันในเรื่องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและ
กันในเรื่องการจัดการขยะในชุมชน เช่น คณะศึกษาดูงานจากชุมชนอื่นที่สนใจดำเนินกิจกรรม
จัดการขยะในชุมชนของตนเอง ได้เดินทางมาศึกษาดูงาน ณ ชุมชนบ้านหัวถนน หรือ ชาวบ้าน
จากบ้านโป่งศรีนคร ไปบรรยายเรื่องการจัดการขยะแก่ชุมชนอื่น ๆ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล
สำคัญดังนี้

“เราเป็นศูนย์เรียนรู้ในปี ๒๕๕๘ ในศูนย์การเรียนรู้ของเรา มีผู้มาเรียนรู้ทั่วประเทศ
ทุกส่วนราชการจากทั่วประเทศ ชุมชนที่มาแลกเปลี่ยนหลายชุมชนประกวดได้รับรางวัล
ระดับประเทศ เราก็ถือว่าเป็นการสร้างเครือข่าย”^{๑๕}

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี, วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านโนนกล้วยหอม ตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้าน
แฮด จังหวัดขอนแก่น, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านป่าติงงาม ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน
จังหวัดลำพูน, วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านหัวถนน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัด
ขอนแก่น, วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๕.

“มหาลัยต่าง ๆ อย่างแม่ฟ้าหลวง อย่างมหิดล อย่างราชภัฏฯ อย่างมหาลัยในประเทศ
ไทยที่ทำเรื่องสิ่งแวดล้อมก็นำคนเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่โป่งศรีนคร ก็มีเครือข่ายขึ้น
ไปเรื่อย ๆ ครับ ทั้งทั่วประเทศและทางคนในชุมชนเราก็ไปบรรยายให้ความรู้ในต่าง ๆ
บ้าง เครือข่ายก็เพิ่มขึ้น ๆ”^{๑๖}

จะเห็นได้ว่า เครือข่ายของชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ๙ ชุมชน มี ๔ ลักษณะ
ด้วยกัน ผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของเครือข่ายดังกล่าว นับว่าเป็นฐานคิดและเป็นตะเกียงส่อง
ทางในการสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ

**๔.๒ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ การสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะใน
ชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ** พบว่า เนื่องด้วยคณะผู้วิจัยได้พัฒนาบ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม
หมู่ที่ ๓ ให้เป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ โดยกำหนดให้ชาวบ้านทำกิจกรรม ๕ อย่าง ได้แก่ ๑)
กิจกรรมคัดแยกขยะในครัวเรือน ๒) กิจกรรมสร้างรายได้ในครัวเรือน ๓) กิจกรรมบันทึกปริมาณ
ขยะรีไซเคิลลงแพลตฟอร์มดิจิทัล ๔) กิจกรรมหน้าบ้านน่ามอง ๕) กิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด
ฉะนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการจัดการขยะในบ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม หมู่ที่ ๓ อย่าง
ต่อเนื่องและยั่งยืน คณะผู้วิจัยจึงได้สร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะ โดยดำเนินการ
ตามขั้นตอนปฏิบัติการวิจัยของ Kurt Lewin ๔ ขั้น ดังนี้

๑) Planning การวางแผน คณะผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนจากการศึกษาลักษณะของ
เครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ๙ ชุมชน ถัดจากนั้น คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกวัดและ
โรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม หมู่ที่ ๓ ซึ่งประกอบด้วย วัดพระงาม^{๑๗} วัด
ชนอน^{๑๘} โรงเรียนวัดพระงาม (อรรณณฤกษ์ราษฎร์)^{๑๙} เพื่อเข้าร่วมเป็นเครือข่ายส่งเสริมการ
จัดการขยะในชุมชน และคณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือ “ขอเชิญร่วมเป็นเครือข่าย” ทำชุดความรู้
รายละเอียดโครงการวิจัย พร้อมกับการกำหนดวันและเวลาในการเดินทางเพื่อไปสร้างเครือข่าย

๒) Activity การปฏิบัติตามแผน ในวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๕ คณะผู้วิจัยได้
เดินทางไปยังจุดมุ่งหมาย ได้แก่ วัดพระงาม วัดชนอน โรงเรียนวัดพระงาม (อรรณณฤกษ์ราษฎร์)
แล้วเข้าพบเจ้าอาวาสวัดพระงาม เจ้าอาวาสวัดชนอน และผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระงาม และ

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของ ชุมชนบ้านโป่งศรีนคร ตำบลโรงช้าง อำเภอป่าแดด
จังหวัดเชียงราย, วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๗} วัดพระงาม เป็นวัดที่ชาวบ้านในหมู่ที่ ๓ บ้านป้อมไปทำบุญ โดยวัดพระงามตั้งอยู่ใน
พื้นที่หมู่ที่ ๓ ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา.

^{๑๘} วัดชนอน เป็นวัดที่ชาวบ้านในหมู่ที่ ๒ บ้านมะขามเทศ ไปทำบุญ โดยวัดชนอนตั้งอยู่ใน
พื้นที่หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา.

^{๑๙} โรงเรียนวัดพระงาม (อรรณณฤกษ์ราษฎร์) ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๓ ตำบลบ้านป้อม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา.

คณะผู้วิจัยได้อธิบายถึงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย กิจกรรมการพัฒนาชุมชนปลอดภัยวิถีพุทธซึ่งกำลังดำเนินการอยู่ ณ บ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม หมู่ที่ ๓ และบทบาทหน้าที่เมื่อเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ซึ่งบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายที่เป็นวัดและโรงเรียนมีดังนี้

วัดขนอน และวัดพระงาม นำโดยท่านเจ้าอาวาสมีหน้าที่รณรงค์ให้ชาวบ้านในบ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม หมู่ที่ ๓ คัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก ๓Rs ทำกิจกรรมหน้าบ้านน้อมอง และทำกิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด (กิจกรรมพัฒนาชุมชน)

โรงเรียนวัดพระงาม (อรรณพคุณประชารัฐ) นำโดยผู้อำนวยการและครู มีหน้าที่รณรงค์ให้นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียนคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก ๓ Rs ทำกิจกรรมหน้าบ้านน้อมอง และทำกิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด (กิจกรรมพัฒนาชุมชน)

๓) Observing การสังเกต ในขณะที่คณะผู้วิจัยได้เข้าพบเครือข่ายเป้าหมายดังกล่าว คณะผู้วิจัยสังเกตว่า เจ้าอาวาสวัดขนอน เจ้าอาวาสวัดพระงาม และผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระงาม (อรรณพคุณประชารัฐ) ยินดีให้ความร่วมมือ กุฏิจ่อ หาน้ำ เครื่องดื่มมาต้อนรับคณะผู้วิจัย พฤติกรรมของเครือข่ายเป้าหมายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า เครือข่ายเป้าหมายมีความพร้อมที่จะร่วมเป็นเครือข่ายส่งเสริมการจัดการขยะในบ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม หมู่ที่ ๓ ซึ่งกำลังพัฒนาให้เป็นชุมชนปลอดภัยวิถีพุทธ ดังกล่าวต่อไปนี้

“อาศัยวันพระนี้ เป็นโอกาสที่จะได้กระจายความรู้สู่ชุมชน ปกติแล้วจะเน้นเรื่องหลักธรรมเป็นสำคัญ แต่ก็ยินดีที่มีโครงการดี ๆ อย่างนี้ เพราะว่าการแยกขยะนอกจากช่วยเรื่องสิ่งแวดล้อมแล้วยังมีประโยชน์หลายอย่าง อาตมาเชื่อว่าญาติโยมมีโอกาสฝึกตนไปด้วยนะ มันได้ประโยชน์หลายอย่าง”^{๒๐}

๔) Reflecting การสะท้อนผล ตลอดห้วงระยะเวลาเกือบ ๒ เดือน (๔๕ วัน) ของการพัฒนาบ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ และบ้านป้อม หมู่ที่ ๓ ให้เป็นชุมชนปลอดภัยวิถีพุทธ และมีการสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในบ้านมะขามเทศและบ้านป้อม ผลจากการสร้างเครือข่าย สะท้อนให้คณะผู้วิจัยพบว่า บ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม หมู่ที่ ๓ ได้รับการประเมินเป็นชุมชนปลอดภัยวิถีพุทธ โดยมีรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านป้อม กำนันตำบลบ้านป้อม นักวิจัยภาคสนาม (ชาวบ้านที่สมัครเป็นนักสังเกตการณ์) เป็นผู้ประเมินผล ความสำเร็จของบ้านมะขามเทศ และบ้านป้อมในครั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเครือข่ายให้การสนับสนุนการจัดการขยะในชุมชน กล่าวคือ เจ้าอาวาสวัดขนอน และเจ้าอาวาสวัดพระงาม ได้เทศน์สอนให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของการจัดการขยะและเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้อำนวยการและคณะครู

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาอาทร จิตตสุโก เจ้าอาวาสวัดพระงาม ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

โรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชารัฐ) ได้รณรงค์ให้นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียน คัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก ๓Rs

๕. อภิปรายผล

ผลการวิจัยดังกล่าว สามารถนำมาอภิปรายผลเพื่อให้เห็นที่มาของผลการวิจัยดังนี้

๕.๑ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การศึกษาลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste พบว่า ลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste มี ๔ ลักษณะ ดังนี้ ๑) เครือข่ายที่ทำกิจกรรมจัดการขยะร่วมกัน คือ เครือข่ายที่มีอุดมการณ์อย่างเดียวกัน มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน ทำกิจกรรมจัดการขยะร่วมกัน ร่วมแรงร่วมใจกัน พัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะอย่างยั่งยืน ๒) เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนด้านการจัดการขยะ คือ เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ หรือสิ่งที่จำเป็นเพื่อส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชน ๓) เครือข่ายที่ให้คำปรึกษาด้านการจัดการขยะ คือ เครือข่ายที่มีอุดมการณ์เหมือนกัน มีเป้าหมายเหมือนกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกันในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ แนวคิด หรือวิธีการเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน ๔) เครือข่ายที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ คือ เครือข่ายที่มีอุดมการณ์เหมือนกัน มีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกันในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน ทั้งนี้ เพราะคณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วจำแนกลักษณะต่าง ๆ ของเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหาสุทิพย์ อาภากรโร “เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ” ที่ว่า บทบาทของเครือข่ายแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) ระดับกิจกรรม คือ เป็นเครือข่ายที่เน้นกระบวนการทำงานในระดับพื้นที่ มีโครงสร้างไม่ซับซ้อน มีแบบแผนการปฏิบัติงานเป็นงานประจำ มีกระบวนการจัดการที่ต้องพึ่งพาคนและทรัพยากรในพื้นที่ เช่น เครือข่ายกลุ่มสะสมทรัพย์ เครือข่ายกลุ่มสตรี เครือข่ายกลุ่มเกษตร ซึ่งเป็นการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรม ๒) ระดับการสนับสนุนและประสานงาน คือ เป็นเครือข่ายที่ทำหน้าที่ศูนย์ประสานงานระหว่างเครือข่ายและภาคอื่น มีบทบาทส่งเสริมการทำกิจกรรมของเครือข่ายย่อยในพื้นที่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางในการทำงาน เครือข่ายระดับนี้ เป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ที่ทำงานครอบคลุมระดับจังหวัดหรือภูมิภาค ๓) ระดับส่งเสริมและให้คำปรึกษา คือ เป็นเครือข่ายขององค์กร สถาบัน หน่วยงานหลักที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนาเป็นเครือข่าย ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) และสถาบันพระปกเกล้า เป็น

ต้น เป็นการให้คำปรึกษาและให้แนวทางปฏิบัติแก่เครือข่ายอื่น เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาประเทศและให้เกิดผลสำเร็จมากกว่าการมีส่วนร่วมหรือการทำงานในเชิงลึก^{๒๑}

๔.๒ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ การสร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ พบว่า คณะผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายสำหรับส่งเสริมการจัดการขยะในบ้านมะขามเทศ และบ้านป้อม โดยใช้แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ๔ ขั้นตอนของ Kurt Lewin เป็นแผนปฏิบัติการในการดำเนินงาน ผลจากการสร้างเครือข่ายชุมชนต้นแบบ คือ บ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ และบ้านป้อม หมู่ที่ ๓ ได้รับการประเมินเป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธที่น่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ศีล ๕ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความรับผิดชอบต่อสังคม ความสามัคคี การที่บ้านมะขามเทศและบ้านป้อมประสบความสำเร็จด้านการจัดการขยะในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเครือข่าย (วัด โรงเรียน) ให้การสนับสนุนส่งเสริม กล่าวคือ เจ้าอาวาสวัดখনอน และเจ้าอาวาสวัดพระงาม ได้เทศน์สอนให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของการจัดการขยะและการทำกิจกรรมจัดการขยะในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประหารรัฐ) ได้รณรงค์ให้นักเรียน และผู้ปกครองของนักเรียนคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก ๓Rs ทั้งนี้ เพราะคณะผู้วิจัยได้ขับเคลื่อนกิจกรรมจัดการขยะในบ้านมะขามเทศ และบ้านป้อม เป็นระยะเวลาเกือบ ๒ เดือน (๔๕ วัน) เจ้าอาวาสวัดখনอน เจ้าอาวาสวัดพระงาม และผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประหารรัฐ) ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของบ้านมะขามเทศ และบ้านป้อม จึงทราบข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธเป็นอย่างดี ฉะนั้น ท่านจึงให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของปสุตา มัทวกาญจน์ เรื่อง “ชุมชนไร้ไซเคิล: การสร้างเครือข่ายทางสังคมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลคลองหรีด อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา” ที่ว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของตำบลคลองหรีด อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา ชุมชนคลองหรีดประสบความสำเร็จในการจัดการขยะและมีปริมาณขยะที่ลดลงเป็นผลสำเร็จอย่างยิ่ง เพราะปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้อง คือ ทุนชุมชน การจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคฝ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหรีด กลุ่มแกนนำชุมชน และประชาชน จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทางสังคมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนขยะไร้ไซเคิล: ชุมชนคลองหรีด โดยเครือข่าย แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ เครือข่ายแนวตั้ง และเครือข่ายแนวนอน^{๒๒} และสอดคล้องงานผลการศึกษาของ สมเกียรติ สุทธิรัตน์ เรื่อง “การสร้าง

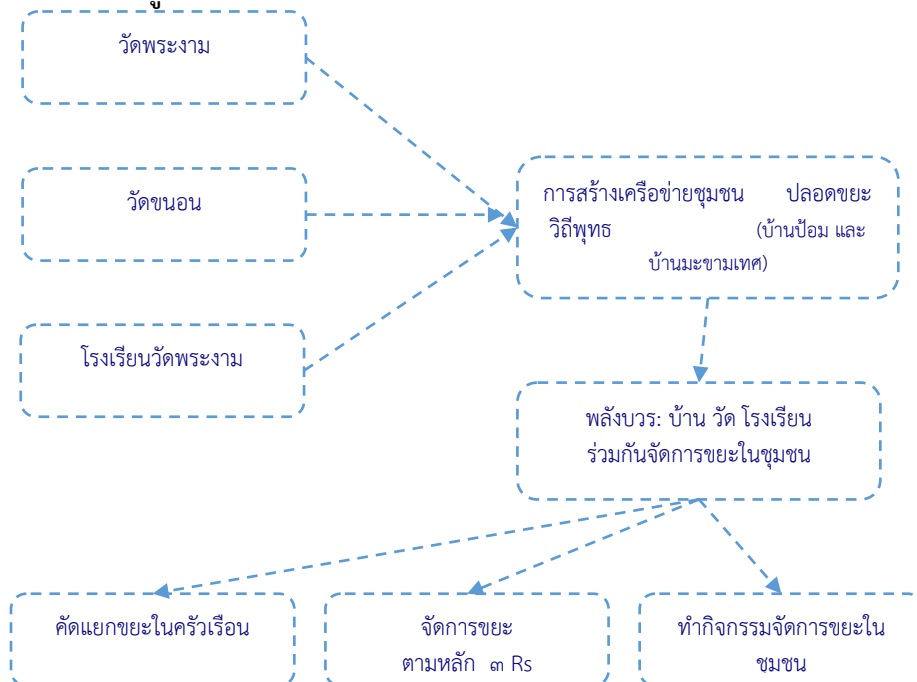
^{๒๑} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๔-๑๐๕.

^{๒๒} ปสุตา มัทวกาญจน์, “ชุมชนไร้ไซเคิล: การสร้างเครือข่ายทางสังคมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลคลองหรีด อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา”, ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม, (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๖๒), บทคัดย่อ.

เครือข่ายสุขภาพในชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในผู้สูงอายุ” ที่ว่า การร่วมมือจากทุกฝ่ายในชุมชนในลักษณะเครือข่ายสุขภาพ จะนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ การร่วมมือจากทุกฝ่าย จะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยการจัดเวทีประชาคม การคิดระดมความคิดเพื่อวางแผนและประเมินผล การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก เป็นต้น แม้ผลการศึกษาของ สมเกียรติ สุทธิรัตน์ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายในลักษณะเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุก็ตาม แต่คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผลการศึกษาของเขามีจุดร่วมกับผลการวิจัยของคณะผู้วิจัย คือ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย การสร้างการมีส่วนร่วม เป็นต้น ฉะนั้น ผลการศึกษาของเขาจึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของคณะผู้วิจัยดังกล่าวข้างต้น^{๒๓}

๖. องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพ การสร้างเครือข่ายชุมชนปลอดภัยวิถีพุทธ แหล่งที่มา: คณะผู้วิจัย

^{๒๓} สมเกียรติ สุทธิรัตน์, “การสร้างเครือข่ายสุขภาพในชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในผู้สูงอายุ”, วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ฉบับการประชุมวิชาการครบรอบ ๒๕ ปี: ๒๑๕.

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ว่า คณะผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือกับวัดชนอน วัดพระงาม และโรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชาธิ) เข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับบ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ และบ้านป้อมหมู่ที่ ๓ เพื่อพัฒนาให้เป็นชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ โดยใช้พลังบวร คือ ๑) บ้าน: บ้านมะขามเทศ บ้านป้อม ๒) วัด: วัดพระงาม วัดชนอน ๓) โรงเรียน: โรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชาธิ) ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ มีขั้นตอนการพัฒนาต้นแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ดังนี้คือ ๑) ฐานเปิดใจ ๒) ฐานเข้าร่วมและเข้าใจ (เรื่องของศีล) ๓) ฐานมุ่งมั่นและตั้งใจ (เรื่องของสมาธิ) ทำ 5 กิจกรรมให้ครบถ้วนและสม่ำเสมอ ๔) ฐานเพื่อนแนะนำเพื่อน (เรื่องของปัญญา) เพื่อคัดแยกขยะ บันทึกปริมาณขยะ ขยายขยะเป็นรายได้ ทำความสะอาดหน้าบ้านและชุมชนให้น่าอยู่ การปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าว เป็นวิถีพุทธว่าด้วยไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

๗. สรุป

การศึกษาลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ๙ ชุมชน ทำให้พบว่า เครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ๙ ชุมชน มี ๔ ลักษณะ คือ ๑) เครือข่ายที่ทำกิจกรรมจัดการขยะร่วมกัน ๒) เครือข่ายที่ให้การสนับสนุนด้านการจัดการขยะ ๓) เครือข่ายที่ให้คำปรึกษาด้านการจัดการขยะ ๔) เครือข่ายที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ องค์ความรู้จากการศึกษาลักษณะของเครือข่ายมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่า การจัดการขยะในระดับชุมชนจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้นำองค์ความรู้จากการศึกษาลักษณะของเครือข่ายในชุมชนปลอดขยะ Zero Waste มาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครือข่ายชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ โดยคณะผู้วิจัยได้ประสานวัดพระงาม วัดชนอน โรงเรียนวัดพระงาม (อรรถกฤษณ์ประชาธิ) ให้เป็นเครือข่ายกับบ้านมะขามเทศ หมู่ที่ ๒ บ้านป้อม หมู่ที่ ๓ ดังนั้น บ้าน วัด โรงเรียนดังกล่าวจึงได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ

๘. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เครือข่ายชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน: อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

๘.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะให้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังนี้

๑) ผู้นำชุมชนที่กำลังพัฒนาชุมชนของตนเองให้ปลอดขยะ ควรนำแนวทางการสร้างเครือข่ายนี้ไปประยุกต์ใช้ในชุมชน

๒) ผู้นำชุมชนที่กำลังทำงานเพื่อชุมชนในด้านอื่น ๆ เช่น การอนุรักษ์ป่าไม้ ควรนำแนวทางการสร้างเครือข่ายนี้ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนของตน ทั้งนี้เพื่อที่เครือข่ายจะได้เข้ามาเป็นอีกหนึ่งกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ป่าไม้

๘.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในลักษณะการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบวิจัย ๒ เรื่องดังนี้

- ๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายเพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลน”
- ๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหาขยะในแหล่งแม่น้ำ”

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ. ม.ป.ท., ม.ป.ป..

ปสุตา มัทวาทญจน์. “ชุมชนไร้ขีดเคิล: การสร้างเครือข่ายทางสังคมในการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลคลองหรีง อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา”. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๖๒.

พระมหาสุทนต์ อาภากร. เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.). ๒๕๔๗.

มติชนออนไลน์, กรมควบคุมมลพิษ (คพ.). เผยปี ๒๕๖๔ ขยะมูลฝอยลดลง ขยะติดเชื้อ-ขยะอันตรายเพิ่มขึ้น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_3168455 [๒๑ มีนาคม ๒๕๖๖].

สมเกียรติ สุทธิรัตน์, “การสร้างเครือข่ายสุขภาพในชุมชนเพื่อการส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในผู้สูงอายุ”, วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ฉบับการประชุมวิชาการครบรอบ ๒๕ ปี: ๒๑๕.

สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของ ชุมชนบ้านโป่งศรีนคร ตำบลโรงช้าง อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย, วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕.

สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านดอนกลอย ตำบลด่านขุนทด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา, วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๕.

สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านโนนกล้วยหอม ตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๕.

สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านป่าตึงงาม ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน, วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๕.

สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านรางพลับ ตำบลกรับใหญ่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี, วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๕.

สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนบ้านหัวถนน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๕.

สัมภาษณ์ พระมหาอาหาร จิตตสุโก เจ้าอาวาสวัดพระงาม ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๕.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. ขยะกองเท่าภูเขา เราแก้ไขได้ ด้วยสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านป้อม.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://web.codi.or.th/20190628-6053/>[๒๑ มีนาคม ๒๕๖๖].

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕ ไทยสร้างขยะมากเป็นอันดับ ๓ ของโลก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.onep.go.th/> [๒๐ มีนาคม ๒๕๖๖].

อรรถสิทธิ์ เหมือนมาตย์. โลกที่ถูกถาโถมด้วย “ขยะ” ปัญหาใหญ่และหมักหมมจนยากจะเยียวยา?. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.salika.co/2022/03/28/world-of-waste-big-problem/> [๒๒ มีนาคม ๒๕๖๖].

